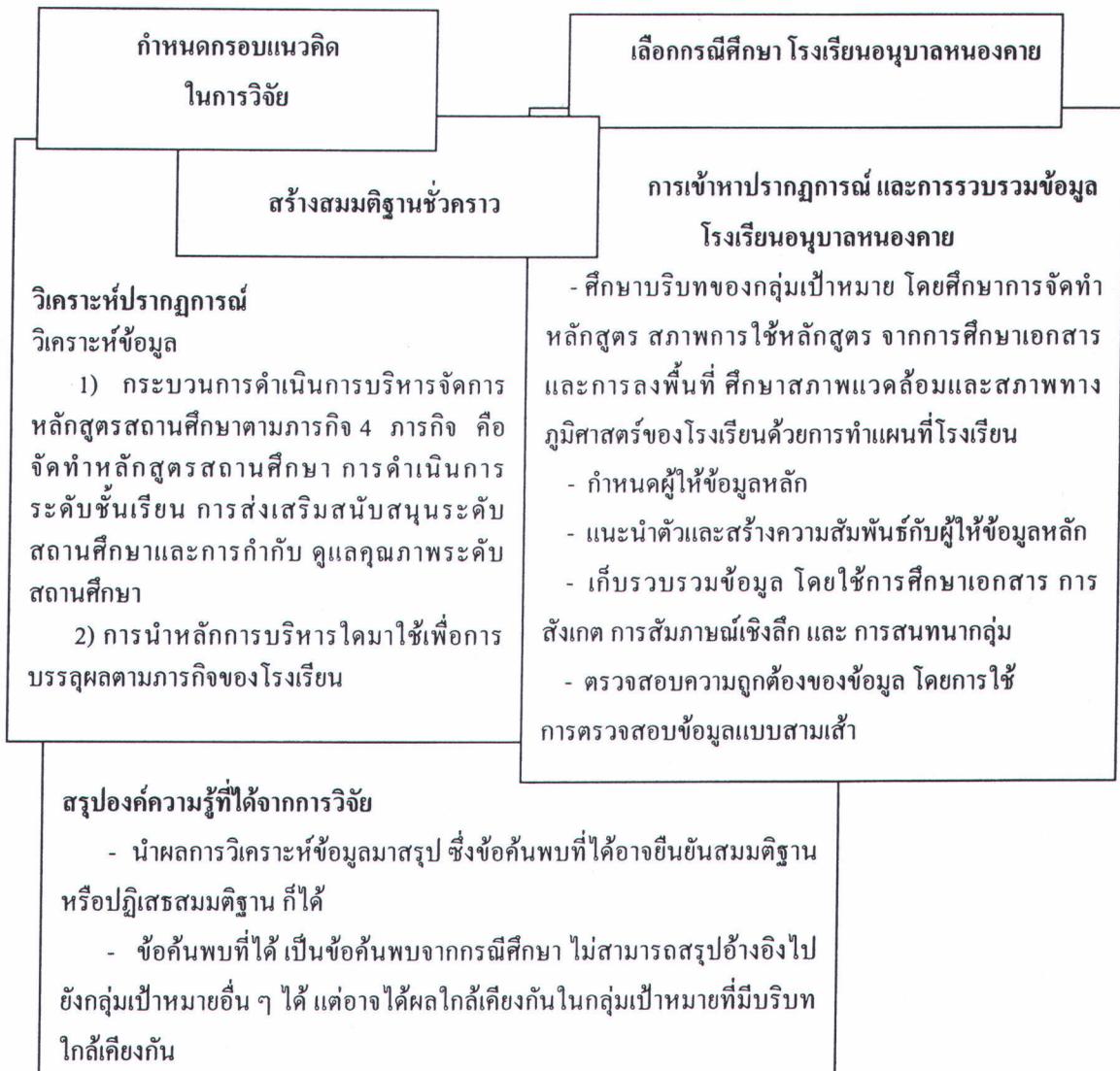

บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาตามภารกิจในโรงเรียนอนุบาลหนองคาย 2) เพื่อศึกษาการใช้หลักการบริหารในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาตามภารกิจของโรงเรียนอนุบาลหนองคาย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กำหนดกระบวนการดำเนินงานวิจัยเป็นรูปภาพดังนี้

ภาพที่ 4 กระบวนการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพกรณีศึกษาโรงเรียนอนุบาลหนองคาย
(ปรับปรุงจาก จริยา เสถบุตร, 2525)

1. พื้นที่ในการศึกษา (Field)

การเลือกสนามหรือพื้นที่ศึกษา เป็นขั้นตอนที่สำคัญมากต่อการได้มาซึ่งข้อมูลที่ตรงและเพียงพอสำหรับการอธิบายปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษา ดังนั้นการเลือกสนามวิจัยจึงเป็นการเลือกศึกษารณที่เฉพาะเจาะจงในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดลักษณะของพื้นที่ศึกษาไว้ดังนี้ เป็นโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 เป็นโรงเรียนที่ได้รับการดูแลและสนับสนุนการดำเนินการจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและเขตพื้นที่การศึกษาหนองคายเขต 1

ผู้วิจัยได้สืบเสาะเพื่อให้ได้โรงเรียนที่มีลักษณะตามที่กำหนดจากศึกษานิเทศก์สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 จำนวน 2 คน เพื่อขอให้ระบุชื่อโรงเรียนต้นแบบ การใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 เมื่อได้รายชื่อโรงเรียน ผู้วิจัยได้ประสานผู้อำนวยการโรงเรียนขอเข้าศึกษาบริบททั่วไปของโรงเรียน ได้ตรวจสอบและพิจารณาข้อมูลความสำเร็จของโรงเรียนที่เป็นข้อสรุปจากเอกสารสรุปผลการดำเนินการของโรงเรียนที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนต้นแบบ การใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และจากเอกสารผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบ 2 ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)

โรงเรียนอนุบาลหนองคาย ที่ผู้วิจัยเลือกเป็นพื้นที่ศึกษาเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีนักเรียน 2,008 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนโรงเรียนเปิดให้บริการตั้งแต่ชั้นอนุบาล 1 ถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ตั้งอยู่บริเวณศูนย์ราชการจังหวัด ซึ่งมีลักษณะทางกายภาพตรงตามที่กำหนดไว้ มีจุดแข็งตามข้อสรุปการประเมินคุณภาพภายนอกรอบ 2 ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2549 มีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้ โรงเรียนนี้ ตั้งอยู่ในแหล่งชุมชนเมือง ผู้ปกครองของนักเรียนมีความพร้อมสูงมากในการสนับสนุน การพัฒนาการศึกษา เช่น จัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์ให้โรงเรียน จัดหาเครื่องมือทำขนมทองพับ ปรับปรุงบริเวณอาคารสถานที่ให้สวยงาม

ดังนั้น เพื่อให้ข้อมูลที่ได้จากพื้นที่ศึกษาเป็นข้อมูลที่ไม่วิเคราะห์ต่อผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้ให้ข้อมูลเกิดความเชื่อมั่นในผู้วิจัยและเต็มใจให้ข้อมูลที่เป็นรายละเอียดแก่ผู้วิจัยในทุกประเด็นที่ศึกษา อีกทั้ง เพื่อให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์และแปลความหมายของข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง โดยมีเสรีภาพทางวิชาการ ผู้วิจัยจึงปกป้องผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการใช้ชื่อบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลักตามตำแหน่งในการทำงานหรือตามบทบาทที่เกี่ยวข้องกับ โรงเรียนเป็นนามสมมติ

2. การเข้าสู่พื้นที่ที่ศึกษา

หลังจากได้พื้นที่ที่ศึกษาคือโรงเรียนอนุบาลหนองคาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ผู้วิจัยจึงได้สร้างแนวคำถาม (Guideline) เพื่อใช้เป็นแนวทางการศึกษาในพื้นที่ที่จะศึกษาก่อนลงพื้นที่ โดยแนวคำถามกึ่งโครงสร้างที่สร้างขึ้นได้ใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) การสังเกตและจดบันทึก (Observation and field-note) และการวิเคราะห์เอกสาร (Document analysis) ซึ่งแนวคำถามกึ่งโครงสร้างที่สร้างขึ้นยึดกรอบความคิดในการวิจัยเป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นคำถาม เพื่อให้ได้คำถามที่ครอบคลุมในเรื่องกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนอนุบาลหนองคาย โดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษา และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางการวิจัยจำนวน 3 คน คือ ด้านวัดและประเมินผล จำนวน 1 คน ด้านบริหารการศึกษา จำนวน 1 คน และด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 1 คน แล้วนำแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้นอกพื้นที่ที่ศึกษาว่า ข้อคำถามดังกล่าวถามได้ตรงประเด็นหรือไม่ สามารถสื่อสารกับผู้ให้ข้อมูลหลักได้เข้าใจตรงกันหรือไม่ ผู้ตอบมีความเข้าใจและมีปฏิกิริยาอย่างไร ความต่อเนื่องของเนื้อหาและการตอบคำถามเป็นอย่างไร จากนั้นได้นำมาแก้ไขข้อบกพร่องและปรับปรุงแนวคำถามให้สมบูรณ์และเหมาะสมยิ่งขึ้น แล้วจึงนำไปใช้เป็นแนวทางในการเก็บข้อมูลในพื้นที่ที่ศึกษา โดยมีความยืดหยุ่นในการนำไปใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ หลังจากผู้วิจัยเข้าสู่พื้นที่ที่ศึกษาและดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แนวคำถามกึ่งโครงสร้างในการสัมภาษณ์เชิงลึก เก็บข้อมูลเบื้องต้นแล้ว จึงประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

เครื่องมือหลักที่สำคัญที่สุดในการวิจัยครั้งนี้คือตัวผู้วิจัยเอง ซึ่งได้เตรียมความพร้อมทั้งในด้านการใช้ระเบียบวิธีวิจัย และด้านทักษะการเก็บรวบรวมข้อมูล กล่าวคือ ด้านระเบียบวิธีวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพได้ผ่านการฝึกอบรมการวิจัยเชิงคุณภาพ การเรียนรู้ ผีการตีความและแปลความหมายของข้อมูลจากผู้มีประสบการณ์ทางการวิจัยเชิงคุณภาพ สำหรับการเตรียมตัวด้านเก็บข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้เตรียมแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มไว้ล่วงหน้าเพื่อช่วยเตือนความจำระหว่างการใช้เครื่องมือแต่ละประเภท โดยยึดหลักว่าแนวคำถามเป็นเพียงแผนที่ที่มีความยืดหยุ่น ในการขึ้นนำการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ครอบคลุมและตรงประเด็น นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เตรียมอุปกรณ์การวิจัย เช่น เครื่องบันทึกเสียง แบตเตอรี่ กล้องถ่ายรูป สมุดโน้ต ดินสอ ปากกา กระดาษ A4 อาหารว่าง สำหรับการสนทนากลุ่มและของที่ระลึกสำหรับผู้ให้ข้อมูลหลัก

เพื่อให้การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ที่ศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ราบรื่น และได้ผลสมบูรณ์ที่สุด ผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือจากผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยการ

ทำหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ขออนุญาตและขอความร่วมมือจากทางโรงเรียนให้ผู้วิจัยได้เข้าทำการศึกษาและเก็บข้อมูลในโรงเรียนและในพื้นที่ และไปพบเพื่อขออนุญาตขอความร่วมมือและทำความเข้าใจกับผู้บริหารสถานศึกษาในการเก็บข้อมูล โดยแสดงตัวเป็นผู้วิจัยสนใจในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนอนุบาลหนองคายซึ่งเป็นโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และเข้าไปร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนอย่างเป็นธรรมชาติ เพื่อสร้างความคุ้นเคยและความไว้วางใจกันก่อนการสัมภาษณ์เชิงลึกระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลหลักในโรงเรียนและชุมชน

การเข้าไปในพื้นที่ที่ศึกษานั้น ผู้วิจัยเข้าพบผู้บริหารสถานศึกษา คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลหนองคาย วันที่ 2 พฤศจิกายน 2553 โดยยื่นหนังสือขอเข้าดำเนินการวิจัย เพื่อแจ้งจุดประสงค์และขอเข้าดำเนินการวิจัยแบบคนใน จากนั้นผู้วิจัยยื่นหนังสือต่อรองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายวิชาการเพื่อส่งการไปยังครูประจำ พลปัลลิต หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนาวิชาการ เป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดครูสอน ในขณะที่นั้นขาดครูสอนวิชาวิทยาศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3/6 และ 3/7 ตามตารางสอนของโรงเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3/6 นักเรียนจะเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ในวันจันทร์ ช่วงเวลา 11.00 – 12.00 น. และในวันพุธ ช่วงเวลา 13.00 – 14.00 น. ส่วนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3/7 จะเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ในวันจันทร์ช่วงเวลา 10.00 – 11.00 น. และในวันพุธ ช่วงเวลา 11.00 – 12.00 น. ผู้วิจัยจึงตกลงสอนตามวันและเวลาที่ทางโรงเรียนกำหนด

ในช่วงเกือบสองเดือนที่ผู้บริหารสถานศึกษาไม่ได้แนะนำผู้วิจัยให้ครูในโรงเรียนทราบถึงสถานภาพของผู้วิจัย ทำให้ครูหลายคนในโรงเรียนเข้าใจว่าผู้วิจัยเป็นครูฝึกสอน และในช่วงนี้ผู้วิจัยได้มีโอกาสร่วมปฏิสังสรรค์กับครูในสายชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และสายชั้นอื่น ๆ ดังการปฏิสังสรรค์ในช่วงพักกลางวันของวันที่ 25 พฤศจิกายน 2553 เวลา 12.25 น. ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 3/6 กล่าวว่า “เนื้อหาวิชาคณิตศาสตร์ของชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในหลักสูตรเก่า พ.ศ. 2523 จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับเศษส่วน ให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยแต่พอมาเป็นหลักสูตร พ.ศ. 2544 และหลักสูตร พ.ศ.2551 ไม่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเศษส่วน คือเนื้อหามันลดลงและเด็กก็ไม่ค่อยสนใจเรียนเหมือนเมื่อก่อน”

ผู้วิจัย “ทำไมคะ ทำไมเด็กไม่สนใจเรียน” ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 3/6 “มันหลายสาเหตุหนึ่งล่ะผู้ปกครองทำงานไม่มีเวลาดูแลลูก ให้เด็กอยู่กับญาติ ๆ หรือไม่ก็ให้เงินไปเยอะ ๆ เด็กก็ไปเล่นเกมติดเกมบ้าง อีกอย่างหนึ่งก็อยู่ที่ตัวเด็กด้วยเด็กไม่สนใจเอง และเด็กสมัยนี้ไม่ค่อยเชื่อฟังครูไม่เกรงใจครูเหมือนสมัยก่อน อย่าง อยากเล่นกันในห้องก็เล่นเสียงดัง วังชนครูบางทีก็ยังไม่ขอโทษ..สมัยก่อนเราจะไม่กล้าไปครูบอกเราทำเราก็อบอกรายการก็หยุดเพราะกลัวครู” ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 3/7 กล่าวว่า “บางทีเราดักเตือนมองหน้าเราเฉยๆก็มี” ผู้วิจัย “ครูแก้ปัญหาตรงนี้อย่างไรคะ” ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 3/6 “ถ้าเด็กอ่านไม่ได้พี่ก็สอนเสริมตอนเย็นนะอย่าง

ห้องที่จะมี 2-3 คน บางที่ถ้าเด็กไม่เข้าใจคณิตศาสตร์ก็สอนเสริมคณิตศาสตร์ด้วยเพราะที่สอนคณิตศาสตร์อยู่แล้วแต่ถ้าเล่นกันระหว่างเรียน ไม่ทำงานส่งก็แยกเด็กออกมาให้อยู่ต่างหาก ให้นั่งสมาธิแล้วก็อบรมเหมือนกับที่เราเห็นนั่นแหละเพราะสมัยนี้เขาห้ามใช้ไม้เรียว” ผู้วิจัย “เด็กดีขึ้นไหมคะ” ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 3/6 “ก็ดีขึ้นบ้างแต่ก็ต้องใช้เวลาทั้งที่บ้านและที่โรงเรียนต้องช่วยกันดูแลผู้ปกครองนั่นแหละสำคัญที่สุดเพราะเด็กมีเวลาอยู่ที่บ้านมากกว่าอยู่ที่โรงเรียน...” ต่อมามีการประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดกิจกรรมกีฬาของโรงเรียนในวันที่ 29 ธันวาคม 2552 ผู้บริหารสถานศึกษาจึงได้แนะนำผู้วิจัยอย่างเป็นทางการให้กับครูในโรงเรียนทราบ

การเป็นครูสอนวิชาวิทยาศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง ทำให้คณะครูในโรงเรียนและคนในชุมชนมีความรู้สึกเหมือนผู้วิจัยเป็นครูคนหนึ่งของโรงเรียน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน เสมอภาคกัน ไม่ใช่คนที่เหนือกว่า และสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รับฟังความคิดเห็นจากคณะครูและคนในชุมชนอย่างกว้างขวางสม่ำเสมอ เพื่อให้คณะครูและคนในชุมชนเกิดความไว้วางใจและยอมรับผู้วิจัยในฐานะที่เป็นคนในในขณะเดียวกันผู้วิจัยได้มีโอกาสเรียนรู้โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนและชุมชนจากคณะครูและบุคลากรในชุมชน เช่น ผู้บริหารสถานศึกษา ครู คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน มีความรู้สึกว่าผู้วิจัยไม่ใช่ คนแปลกแยกจากโรงเรียนและชุมชนแล้ว จากนั้นผู้วิจัยจึงเริ่มการทำงานเพื่อศึกษาข้อมูลในพื้นที่ที่ศึกษาโดยการศึกษาลักษณะทางกายภาพของโรงเรียนและชุมชน โดยขอความร่วมมือจากครูที่มีความรู้เรื่องของโรงเรียนและชุมชนเป็นอย่างดี เป็นผู้แนะนำแก่ผู้วิจัยในการสำรวจข้อมูลโรงเรียนและเป็นผู้แนะนำ ซึ่งทำให้ผู้วิจัยทราบข้อมูลที่บอกสภาพทางกายภาพของพื้นที่ที่ศึกษาคือที่ตั้งของชุมชน สถานที่สำคัญในชุมชน รวมถึงลักษณะที่ตั้งทางกายภาพของโรงเรียน แผนผังแสดงที่ตั้งของโรงเรียน รายละเอียดที่ตั้งอาคารเรียน อาคารประกอบ เส้นทางเข้าออกโรงเรียนและรายละเอียดอื่น ๆ ที่ทำให้ได้ข้อมูลที่ต้องการศึกษาครอบคลุมมากขึ้น

การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งมีการกำหนดลักษณะเฉพาะของผู้ให้ข้อมูลหลักไว้ล่วงหน้า เริ่มต้นจากการเข้าถึงปรากฏการณ์ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้นัดหมายผู้ให้ข้อมูลหลักล่วงหน้า การสัมภาษณ์เชิงลึกทำไปพร้อม ๆ กับการสังเกตปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องด้วย ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นระหว่างการเก็บข้อมูลเพื่อให้ได้มโนทัศน์ (Concept) ในเรื่องต่าง ๆ ที่ต้องการศึกษา แล้วจัดหมวดหมู่มโนทัศน์ต่าง ๆ ข้อสรุปเบื้องต้นเกี่ยวกับปรากฏการณ์ เงื่อนไขและกระบวนการเกิดขึ้นของปรากฏการณ์ รวมทั้งผลที่ตามมาจากการเกิดปรากฏการณ์นั้น เป็นตัวกำหนดว่ายังต้องการข้อมูลจากแหล่งใดหรือจากใคร เพื่อนำมาใช้ในการปรับเปลี่ยนหรือยืนยันข้อสรุปที่ได้ในครั้งแรก จากนั้นผู้วิจัยจึงเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายต่อไป ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกรวมทั้งสิ้น 43 คน

แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครองนักเรียน โดยมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์เชิงลึก

กลุ่มที่	ตำแหน่ง/สถานะ	จำนวนผู้ให้ข้อมูล
1	ผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการ โรงเรียนอนุบาลหนองคาย	4 คน
2	ครู ประกอบด้วย ครูผู้สอนรายวิชาต่างๆ กลุ่มหัวหน้างาน/ กลุ่มสาระการเรียนรู้ ประกอบด้วยหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ หัวหน้างานวิชาการ หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หัวหน้างานวัดและประเมินผล หัวหน้าสายชั้น	19 คน
3	กรรมการสถานศึกษา ประกอบด้วย กรรมการสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนองค์กรศาสนา ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์	5 คน
4	ผู้ปกครองนักเรียน ประกอบด้วย ประธานเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน กรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง ประธานสมาคมผู้ปกครองและผู้ปกครองซึ่งมีบุตรหลานเรียนอยู่ในโรงเรียนอนุบาลหนองคาย	6 คน
5	นักเรียน ประกอบด้วย นักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2 คือชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6	9 คน

โดยแต่ละกลุ่มมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยสัมภาษณ์เชิงลึกทุกคน

กลุ่มที่ 2 ครู หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกคือ เป็นครูผู้สอนรายวิชาต่าง ๆ กลุ่มหัวหน้างาน/กลุ่มสาระการเรียนรู้ ประกอบด้วยหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ หัวหน้างานวิชาการ หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หัวหน้างานวัดและประเมินผล หัวหน้าสายชั้นและเป็นผู้ที่สะดวกที่จะให้ข้อมูล

กลุ่มที่ 3 กรรมการสถานศึกษา หลักเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เป็นกรรมการสถานศึกษาซึ่งประกอบด้วย เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้แทนปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้แทนองค์กรศาสนา เป็นผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และเป็นผู้ที่สะดวกที่จะให้ข้อมูล

กลุ่มที่ 4 ผู้ปกครองนักเรียน หลักเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เป็นประธานเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน เป็นกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน เป็นประธานสมาคมผู้ปกครองและผู้ปกครอง ซึ่งมีบุตรหลานเรียนอยู่ในโรงเรียนอนุบาลหนองคายและเป็นผู้ที่สะดวกที่จะให้ข้อมูล

กลุ่มที่ 5 นักเรียน หลักเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เป็นนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2 คือชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ที่มีผลการเรียนดีหรือดีมาก โดยผู้วิจัยให้ครูประจำชั้นหรือครูผู้สอนคัดเลือกให้ เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์และเชื่อถือได้ ผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บข้อมูลเป็นระยะเวลา 4 เดือน คือ ตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2552 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2553 ด้วยการสังเกตภาคสนามอย่างจริงจังและใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยใช้แหล่งที่มาของข้อมูลแตกต่างกัน ผู้วิจัยเป็นผู้ศึกษาข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยตนเอง โดยใช้เครื่องบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำมาถอดความคำต่อคำ เพื่อจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์อย่างเป็นระบบต่อไป

วิธีการเก็บข้อมูลเป็นแบบสังเกตสนามศึกษาปรากฏการณ์จริง ยืดหยุ่นและสามารถเปลี่ยนแปลงได้ในระหว่างที่ศึกษา การสัมภาษณ์เชิงลึกได้มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการเก็บข้อมูล แต่ต้องใชการสนทนากลุ่มการสังเกต เอกสาร บันทึกเสียงและบันทึกภาพประกอบในการตอบคำถามด้วย เพื่อให้มีมุมมองและเป็นปากเป็นเสียงของคนที่กำลังศึกษา Strauss & Corbin (1994) อ้างถึงใน กัญญา โพธิวัฒน์, 2548) ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างละเอียดและครบถ้วนเกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนอนุบาลหนองคาย ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และปัญหาการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการในการศึกษารวบรวมข้อมูล 4 วิธี คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) การสังเกตและจดบันทึก (Observation and field-note) และการวิเคราะห์เอกสาร (Document analysis) ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

ในการดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกจะมีแนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งมีลักษณะเป็นหัวข้อประเด็นที่สนใจ มีคำถามหลักและคำถามต่อเนื่อง ใช้เป็นแนวทางสำหรับการพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลหลักในการสนทนาผู้วิจัยจะเปิดประเด็นการสนทนาให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้ตอบคำถามหลักอย่างเปิดกว้าง ไม่ยึดติดอยู่กับแนวคิดใด ๆ หรือแนวคิดที่ผู้วิจัยมีไว้ล่วงหน้า ดังนั้น คำถามเพื่อการสัมภาษณ์เชิงลึกจึงเป็นคำถามในสิ่งที่เป็นปรากฏการณ์จริง เช่น คำถามเกี่ยวกับภูมิหลัง ประสบการณ์การทำงาน ความรู้ความเข้าใจ เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ สามารถเชื่อมโยงการสัมภาษณ์เพื่อเข้าสู่ประเด็นที่ต้องการอย่างลึกซึ้งได้ สามารถตรวจสอบความเข้าใจให้ตรงประเด็นกันระหว่างผู้สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ถูกสัมภาษณ์เชิงลึกได้และผู้ถูกสัมภาษณ์เชิงลึกยังสามารถลำดับเหตุการณ์ที่ประสบและถ่ายทอดจากทัศนคติของตนเองได้ นอกจากนี้ผู้สัมภาษณ์ยังสามารถสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น สีหน้า ท่าทาง แววตา น้ำเสียง และความรู้สึกของผู้ถูกสัมภาษณ์เชิงลึกในขณะที่สัมภาษณ์เชิงลึกได้

สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึกดำเนินการระหว่างช่วงเวลา 9.00 น. -18.00 น. แต่ทุกครั้ง มีช่วงเวลาไม่เท่ากัน โดยทั่วไปจะใช้เวลาประมาณ 30 - 40 นาที หรือในบางกรณีมีการพูดคุยหลายครั้ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ต้องการถ่ายทอดให้กับผู้วิจัย ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์เชิงลึกด้วยตนเอง และไม่ชี้นำทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลักตอบไปในแนวทางที่ผู้วิจัยต้องการ ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความเข้าใจให้ตรงกันกับผู้ให้ข้อมูลหลักและสรุปประเด็นตามแนวคำถามเป็นระยะ ๆ พร้อมทั้งสังเกตพฤติกรรมในการให้ข้อมูลหลักไปพร้อมกันเพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัย ตัวอย่างแนวคำถามหลักเพื่อให้ได้ข้อสรุปกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนอนุบาลหนองคาย (ปรากฏอยู่ในภาคผนวก ก)

ส่วนการได้ข้อมูลโดยการจัดสนทนากลุ่มเพื่อทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงความรู้สึก ความคิดของผู้ที่เราต้องการศึกษา แต่ละกลุ่มประกอบด้วยผู้เข้าร่วมสนทนาจำนวน 7-8 คน ซึ่งได้รับเชิญมาพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา โดยในการดำเนินการสนทนาจะมีผู้ดำเนินการสนทนาเป็นผู้จุดประเด็น การสนทนาในหัวข้อต่างๆและกระตุ้นให้ผู้ร่วมสนทนาพูดคุยแสดงความรู้สึก ความคิดของตนเองอย่างเต็มที่ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ร่วมสนทนามีความสบายใจที่จะพูดคุยและแสดงความรู้สึก ความคิดของตน บรรยากาศของการจัดกลุ่มสนทนาจะต่างจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ตรงที่การจัดกลุ่มสนทนาจะอาศัยบรรยากาศและพลวัตรของกลุ่มจะกระตุ้นให้ผู้ร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็นที่อาจจะเกิดขึ้นได้ยากในการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบตัวต่อตัว จุดประสงค์ของการสนทนากลุ่มจึงแตกต่างไปจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ข้อมูลที่ได้จากการจัดกลุ่มสนทนาจะไม่เน้นที่ประวัติส่วนตัวแต่เน้นถึงรายละเอียดของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับผู้สนทนา แต่ละคน ความรู้สึก และความคิดที่ผู้ร่วมสนทนา มีต่อสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นในกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ข้อมูลจากการจัดกลุ่มสนทนา และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจะสามารถนำมาประกอบกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องที่ต้องการศึกษาได้อย่างสมบูรณ์

แนวทางในการคัดเลือกผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนาที่ถือว่าเป็นบุคคลที่สามารถให้คำตอบในการศึกษาได้ตรงวัตถุประสงค์ของการวิจัยมากที่สุด ผู้วิจัยได้จัดการสนทนาเป็น 3 กลุ่ม เพื่อให้ภายในแต่ละกลุ่มมีทั้งผู้ร่วมสนทนาที่มีภูมิหลังมีคุณลักษณะบางประการคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน อยู่ในกลุ่มเดียวกัน กล่าวคือ 1) กลุ่มที่ 1 มี 7 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร 1 คน หัวหน้างาน/หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ 3 คน ครูผู้สอนที่มาจากกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต่างกัน 2 คน คณะกรรมการสถานศึกษา 1 คน ผู้ปกครองนักเรียน 1 คน 2) กลุ่มที่ 2 มี 8 ประกอบด้วย ผู้บริหาร 1 คน หัวหน้าสายชั้น/หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ 4 คน ครูผู้สอนที่มาจากกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต่างกัน 2 คน และผู้ปกครองนักเรียน 1 คน 3) กลุ่มที่ 3 มี 7 คน ประกอบด้วย หัวหน้าสายชั้น/หัวหน้ากลุ่ม

สาระการเรียนรู้ 4 คน ครูผู้สอนที่มาจากกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต่างกัน 1 คน และผู้ปกครองนักเรียน 2 คน โดยการสนทนากลุ่มดำเนินการในวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ.2553 ระหว่างเวลา 13.00 น. - 16.00 น. แต่ละกลุ่มใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง ผู้วิจัยนำผลการจัดสนทนากลุ่มจากแต่ละกลุ่มมาเปรียบเทียบกับข้อสรุปที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อหาความคล้ายคลึงความแตกต่างตลอดจนความขัดแย้งที่อยู่ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตซึ่งเป็นการเฝ้าดูสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมีจุดมุ่งหมายตามที่กำหนดไว้เพื่อพิจารณาหาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นกับสิ่งอื่น เป็นการสังเกตการกระทำหรือพฤติกรรมในกิจกรรมหนึ่ง ๆ หลายครั้งในช่วงวันเวลาที่แตกต่างกัน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ในระยะแรกของการเข้าสู่พื้นที่คือ การสังเกตโรงเรียนและชุมชน ซึ่งเป็นการสังเกตโดยตรงซึ่งใช้เวลาสั้นกว่า อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมมากกว่าการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ในการสังเกตไม่เพียงแต่ยึดประเด็นปัญหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหลัก แต่ได้นำเอาหลักการสังเกตโรงเรียนมาใช้เป็นกรอบในการสังเกตด้วย โดยทำการสังเกตเพื่อรวบรวมข้อมูลไปใช้ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

1. สังเกตบริบทของโรงเรียน เช่น ที่ตั้ง สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก โรงเรียน ชุมชนรอบโรงเรียน ทรัพยากรของโรงเรียน การบริหารจัดการ การเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
2. สังเกตบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียน เช่น กฎเกณฑ์ ระเบียบและแนวปฏิบัติในการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปปฏิบัติ
3. สังเกตวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของคนในโรงเรียน โดยสังเกตจากกิจวัตรประจำวันของคนในโรงเรียนที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาโดยการสังเกต ผู้วิจัยจัดบันทึกและหรือบันทึกภาพไว้เพื่อนำไปใช้ประกอบข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มและการศึกษาเอกสาร เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลเรื่องเดียวกันจากแหล่งข้อมูลหลายแหล่ง

นอกจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกต ยังมีการเก็บรวบรวมข้อมูลอีกประเภทหนึ่งที่น่ามาใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือการวิเคราะห์เอกสาร ซึ่งให้ได้ข้อมูลทั้งที่เป็นปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาและสภาพแวดล้อมหรือบริบททางสังคมที่ปรากฏชัดเจนยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหาในเอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรองแต่ละฉบับ แล้วบันทึกลงในแบบฟอร์มการวิเคราะห์เอกสารตามประเด็นที่ต้องการศึกษา และมีการตรวจสอบยืนยันความถูกต้องของข้อมูล แต่ละประเด็นจากเอกสารหลายฉบับ รวมทั้งได้ใช้ผลการวิเคราะห์ส่วนนี้ควบคู่ไปกับ

การเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เลือกศึกษาซึ่งเอกสารที่ศึกษามีทั้งเอกสารที่เป็นของทางราชการและเอกสารที่เกี่ยวกับโรงเรียน ประกอบด้วย ดังนี้

1. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545
2. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
3. แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา พุทธศักราช 2551
4. เอกสารอัดสำเนา หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลหนองคาย พุทธศักราช 2552 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
5. เอกสารอัดสำเนา การวัดและประเมินผลการเรียน พ.ศ. 2552
6. เอกสารอัดสำเนา บันทึกการประชุม พ.ศ. 2551 – 2552
7. เอกสารอัดสำเนา สมุดการนิเทศภายใน พ.ศ. 2552
8. เอกสารอัดสำเนา หนังสือคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการต่าง ๆ พ.ศ. 2551-2552
9. เอกสารอัดสำเนา รายงานผลการดำเนินงาน พ.ศ. 2550
10. เอกสารอัดสำเนา รายงานการประเมินตนเอง พ.ศ. 2551
11. เอกสารอัดสำเนา รายงานการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2549

ผู้วิจัยทำการประมวลผลการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นระยะทุกครั้งที่สิ้นสุดการให้สัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละคน ผู้วิจัยถอดเทปและเขียนรายละเอียดของการสัมภาษณ์เชิงลึกหลังการดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกเสร็จสิ้นลงทันที เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและใช้เป็นแนวทางสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกคนต่อไป จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกต และการศึกษาเอกสารมาทำการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อจัดกลุ่มกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนอนุบาลหนองคายแล้วนำเสนอตามข้อเท็จจริง